

gatartásunk, rendithetetlen hitünk a humanizmus eljövételében több volt, mint pillanatnyi lelki élmény. És még inkább több ma, amikor az európai szellem szárnyaló gondolatát oly kiméretlen kezekkel rántják a mélybe. A felvidéki irodalom megszűnik külön zárttságában élni, de a szellem, amely husz éven át dobogtatta mindannyiunk szívét: független Magyarország, szabad és erős Európa, — továbbra is egybeforrasztja mindazokat, akik e kor szörnyűségeinek ellenére is hinni mernek a szellem formáló erejében. A „felvidéki magyar szellem“ létjogosultságát éppen az dönti el, hogy lesz-e ereje érlelő kovászként hatni az ország tisztánlátó rétegeiben. A jelek, sajnos, nem a legkedvezőbbek.

M A I M A G Y A R K Ö L T Ő K

GEREBLYÉS LÁSZLÓ: EGY PARISI NAP, 1939

*Párizs serény volt,
Még működött, mint roppant szerkezet,
Még fujtatott, még örölt s lüktetett,
Még csalt az égbolt:*

*Sugallt nyugalmat,
Mint bátorító asszonyi mosoly,
Miközben foszlott újsághir-gomoly,
És ágyutalpak*

Csattogtak messze, tompán...

HOLLÓS KORVIN LAJOS: GYERMEKKOROM

*Egy öreg verklis dalolt nékem egyszer
a vándordarvakról, kik messze mentek.
Bölcsöm mellett térdelt e régi mester,
mint verklijén a régi égi szentek.*

*Később anyókák tipegtek mögöttem,
kalapjukon struccollak bólogattak.
— Ilyen tolluk van, — mondtam és nevettem,
— éppen ilyen a temetéslovaknak.*

*Nem mosták arcomat számár tejében.
S jól emlékszem, csak ijedtemben sírtam
egy myrtus-szagu őszi temetésen,
hogy kistestvérkém fektették a sírba.*

*Matrózblúzomon piros volt a másni.
S ha azt is elmondom, mennyire féltem,
mikor megjött hozzánk a bécsi bácsi,
azt hiszem, akkor mindent elmeséltem.*

Aztán egy éjjel elfagyott a kertünk,
ez volt gyermekkorom, — meg sem sirattam,
hogy észrevétlen, mint az illat, eltűnt
egy lábujjhegyen lépő pillanatban.

HOLLÓS KORVIN LAJOS: TÉLI ESTE

Mint ejtőernyő, száll alá a hold.
Komor festő vászna az ég és rajta
a hold villogó, furcsa, karsu folt.

Ablakpárkányon didereg a tél:
nagy, fehér madár s szembenéz velem,
kibámulok, mint rácson elítélt.

Szemközt a havas tetejű házak
trópusi-sisakos légionisták,
kik fekete embervadrá vadásznak.

Már órahosszat nézem az eget,
pipás parasztok nézik ily bizalmas,
vallató szemmel, vajjon mit rejteget.

Mögöttem vászon suhog, szó susog,
a lámpa sárga, nyugalmas körében
varrnak és sóhajtanak asszonyok.

Az óra olykor üt egyet s ilyenkor
velük sóhajtok az órára nézve:
Hajaj, bizony, milyen idők! Milyen kor!

MÁRIA BÉLA: MÉGIS!

Nehéz ma élni: zsványok
kora ez, — ó ember,
érző, egyenes, nyíltszívű
ember, mily idegen,
kitaszított, különös,
elmúlt korokból ittmaradt
muzeumi tárgy lettél!
Mégis, ó mégis ne fordulj
a falnak és ne ijesszen
a pillanatnyi sötétség!
És ha mély undorodnál
csak süket tehetetlenséged
nagyobb: vigyázz magadra!
E nagy eltévelyedésben
őrizd meg magadat
magadnak és a rejtőző
igazaknak, kik őrizői

veled együtt a kiírthatatlan
magnak, amely végül is
áttöri a csendet és elárasztja
világossággal a világot!

SZTOJKA LASZLÓ: VALLOMÁS

Meséljem el a gyermekkorunk szörnyű
keserveit, dermesztő hidegét?
Kenyér-jegyért állongni nem volt könnyű
a sor végén. A hideg és sötét,
szobában este úgy hulltunk az ágyba
agyonfázva, ásitva, éhesen,
mint aggastyánok. Nem néztünk anyánkra,
ki egyre sirt, szaladt és éjjelen
át sikoltva hívta messze-ment apánkat,
— meghalt, még él és milyen harcmezőn?
Fáradt mosoly vonta be gyerek szánkat —
hajnalban keltünk félve, reszketőn.
A zsír-jegyvet kora-hajnalban adták,
később a liszt-utalványt... A kenyér
vizes volt s zöld. Fa védte cipőnk talpát.
Tejet nem láttunk. Hig és hideg vér
szaladgált testünk útjain — játékra
sohsem volt időnk, de ki is akart?
Pár évesen a nagy komédiában,
bölcsek lettünk s hiült fejjel bogoztuk:
ki hozta ránk s miért e szörnyű bajt?
Meséljem el a kamaszkor nehéz
terheit a sors szűkített útján,
amikor a gyermekifjút boldog vész
fogja el s mereng süldő leánya csókján?
Nekünk csak gond volt az év, a tél, a nyár —
Lábunk fáradt; ligetekbe nem lépett —
És az ifjuság, a zúgó, drága nyár?
Az is nehéz volt s fekete és tépett.
De túrtük hősen, ifjan és keményen —
a jobb sorsért! S a zöldelő remény
tartotta csupán zsenge, hulló testünk:
kapaszkodj szépbe, jóba, drága pajtás!
s ha elzuhantunk, hát gyorsan felkeltünk,
Szinte megszoktuk, hogy nehéz és hajszás
a sorsunk, amíg egy beteg, ködös nap
az orvosok hirtelen ágyba tettek —
majdnem jött a nagy szünet, a végső...
De kihevertük. És minden ment tovább.
...Meséljem el az első szerelem vad
titkait? Szőke volt, fázós buba
s e kettős, mély és szegény szerelemnek
kin volt, rém és korbács az éjszaka.

Úgy ültünk a sétatér árva padján
 összefogózva, elkeseredetten,
 nehogy a vad szél elsodorjon, ajkán
 félelem... Ültünk remegve ketten!
 ...Meséljem el a kinyílt éjszakákat
 mikor láncunkat zörgettük s hasadt
 szívvel csitítottuk a hívó-vágyat,
 mely mélyből zugott: ez mért nem szabad?
 Nyeltünk, lenyeltük a kint és a fájás
 vizeit, alázatos mosollyal
 elfordultunk a hivalgó és lármás
 terektől s tiszta lélekkel és szóval
 köpültük magunkban a szebbet, a jobbat...
 S ma állunk: sebesülten, de ércek
 erejével lépjük a tiszta utat
 s mozdulataink súlyosak s kemények.
 Tudjuk: állni kell végig a vad árban
 annak, ki megjött s annak, aki elmegy —
 s minek panaszolni e rideg világban!
 Állj s ha indulsz — tűnj némán, mint a felleg!

A NEMZETI ESZME A VILÁGHÁBORU UTÁN

Irta: SZABÓ IMRE

A nemzetiségi kérdés, mint a nemzetiségileg összetartozó népcsoportok mozgalma, lényegében más Közép-Keleteurópában, mint a Nyugaton. A nyugati államokban a nemzeti eszme azt jelentette, hogy e jelszó hatása következtében a XVIII. és XIX. század során nagyobb államegységek alakultak ki, többé-kevésbé egységes nemzettel, jelentéktelen és szerepet nem játszó kisebbséggel; az állam határa általában összeesett a néprajzi és történelmi határokkal. Nyugaton a nemzeti elv államnemzetek kialakulását tette lehetővé és a nemzetiség — *nationalité* — az államhoz tartozást, állampolgárságot jelentett. Ha voltak is elhanyagolható mennyiségű nemzeti kisebbségek, azok még a folyamat kezdetén felszivódtak. A nemzeti államok kialakulásával a kérdés a Nyugat számára voltaképpen megszűnt. A nemzetnek és nemzetiségnek újabb hangoztatása és előtérbe jutása ott visszhangot alig keltett és az angolok például manapság a nemzetiségi megmozdulásokat sajátos közép-keleteurópai tünetnek tartják. Jellemző, hogy *Bertrand Russel*, visszatekintve a múlt század nacionalizmusára, e jelenség tartalmát egy sereg borju vagy marhacsorda összetartozásával tudja csak összehasonlítani. A mai közép-keleteurópai nemzetiségi kérdés, mely életünket és sorsunkat annyira befolyásolja, nyugaton így nem jelent feszítőerőt s ha a nemzeti-nemzetiségi kérdés földrajzi határát keressük, úgy látjuk, hogy nyugati határa a Rajnánál van, kibontakozását ott kezdi és kelet felé növekvő irányt mutat.

Kelet és Nyugat között ilyen szempontból már a világháború előtt is lényeges volt a különbség. Más volt mindenekelőtt a külső keret is: az